

„Ha bilincsbe zárod magad, megerősödik a kreativitás”

G. ISTVÁN LÁSZLÓVAL ÁFRA JÁNOS BESZÉLGET

Áfra János: Bár a karanténhelyzet miatt kis késéssel jutottunk el ide, beszélgetésünk eredeti apropója az volt, hogy a Salvatore Quasimodo Nemzetközi Költőversenyen elnyert Debrecen város Térey-díját [2021]. Korábban Radnóti- [2006], Zelk Zoltán- [2007], József Attila- [2011] és Füst Milán-díjat [2012] kaptál, nemrég pedig Artisjus Irodalmi Díjjal ismertek el [2022], amihez ezúton is gratulálok! Margócsy István laudációja szerint az *úgy felejt nyitva* [2021] című új kötet az eddigi költészeted csúcsteljesítménye. Rád hogyan hatott ez az elismerés? Egyfajta költői révbeérés eredményének látod te is?

G. István László: Díjat várni nem lehet, de örül az ember, ha kap, mert akkor érzi, hogy nem csak palackpostákat küld a jövőbe. A legutóbbi elismerésnek azért örültem nagyon, mert egyfelől fontos szakmai díj, másfelől épp harminc év telt el azóta, hogy első éves egyetemistaként bementem a 2000 folyóirat szerkesztőségébe, és Margócsy elfogadta közlésre négy versemet. Szíven ütött, hogy 1992 júniusa és 2022 júniusa közt egy év egyszer csak körre zárult össze. Persze, nem a díjakért írsz, hanem azért, mert írnod kell, ha akarod, ha nem, viszont az elismerés visszacsatol, megmutatva, hogy más is talál benne valamit, és ez nem csak a te mániád. Nagyon örültem, hogy Margócsy úgy látja, az *úgy felejt nyitva* esetén szintetizálódnak a különféle hangok, amelyek korábban széttartóbban voltak jelen. Amikor írtam a könyvet, nem éreztem azt, hogy ez jobb, mint az előzőek, csak azt, hogy mások a tétjei, mások a súlyai, más köré rendeződik az anyag, még akkor is, ha van egy homogén hang, amely kaleidoszkópszerűen újra megjelenik. Mindig más helyzetben íródnak a könyvek, csak akkor van értelme csinálni, ha nem kikönnnyített munka zajlik, nem a rutinokat ismétli az ember. De az, hogy ez a könyv sokkal kiemelkedőbb-e, mint az előzőek, belülről nem tudom megítélni.

Áfra János: Ez a beszélgetéssorozat *A szépiró olvas* címet viseli, ezért – ahogy előre egyeztettük – sokszor utalunk majd azokra a hatásokra, amelyek irányba állították a figyelmed, megalapozták a visszatérő témákkal, motívumokkal, poétikai eljárásokkal élő költői világod. Mielőtt azonban az olvasmányaidról kérdeznék, a korai, közeli hatásokra is érdemes lehet kitérni, hiszen épp tíz éve, hogy elhunyt édesapád, Géher István költő, irodalomtörténész, neves Shakespeare-kutató, aki jelentős fordítói életművet hagyott hátra, sokáig a Műfordítók Egyesülete elnökeként dolgozott, és új generációk indulását is segítette. Hogyan határozta meg az irodalmi szocializációd az ő tevékenysége, miképp hatotta át a hétköznapijaidat gyermekkorodtól az irodalom?

* A lapszámban olvasható interjúk a Debreceni Irodalom Háza *A szépiró olvas* című beszélgetéssorozatának keretében hangzottak el.

G. István László: A műhely tökéletesen működött, és nem alakult ki Kronosz–Zeusz kapcsolat, hogy neki le kell engem nyelni, nekem meg... Ő Tandori Dezsőék nemzedékével indult, a neoavantgárd egészen felforgató, nem szokványos regiszterében kezdett írni, aztán klasszicizálódott a versbeszéde, de nem zavartuk egymás vizeit sosem. Persze, amikor elkezdtem írni, elsőnek hozzá fordultam az eredménnyel. Ezek egy-két évig rossz kamaszversek voltak, ennek ellenére kedvesen fogadta őket, megsimogatta a fejem, és mentünk tovább, viszont egyszer, tizenhat éves koromban vittem egy négysorost, amire felkapta a fejét. Még nem tudtam, mit írok, csak másképp szólalt meg. Egy Rilke-utánérzés volt, benne is van az első kötetben...

Áfra János: Az *Öt ajtón át* [1994] nyitószövegére gondolsz?

G. István László: Nem, az még ennél is korábbi, tizennégy vagy tizenöt éves koromban írtam. A *Hírnökre* utalok itt, amelyik így szól: „Előbb csak intett, / messziről, ágak közül. / Még eltakarták a visszavert zajok. / Végre kivált a megbontott reccsenésből. / És avval ébresztett, hogy nem vagyok.” Ez nagyon tetszett apámnak, rácsodálkozott, hogy jó, ez Nemes Nagy Ágnes, Rainer Maria Rilke hatásáról árulkodik, hogy lehet ez? Hiszen én matematikusnak meg zenésznek készültem, karmester akartam lenni, nem író. Matek tagozatos voltam, zeneakadémiai előkészítőbe jártam, de valahogy a gimnázium előhozta a versírást, és mire negyedikes lettem, már irodalomból OKTV-ztem, aztán végül is mentem tovább ebbe az irányba, bölcsésznek. Egy kicsit ma is sajnálom, hogy nem lettem matematikus, bár a doktorimban visszatér ez az érdeklődés, de csak az árnyéka annak, amit az elején, tizenöt évesen képzeltem, és a zene kérdése is valamiképp.

Áfra János: Még vissza fogunk térni a zeneiség kérdésére, de közben édesapáddal kapcsolatban utaltál Tandorira, aki Petri György és Oravecz Imre mellett – aki szintén távoli rokonod – a 70-es évekbeli magyar lírafordulat vezéralakja volt, melyet egy eszköztelenebb poézis költői köznyelvvé válásával szokás összefüggésbe hozni. Aztán a 80-as, 90-es években egy játékos, az irodalmi nyelv ironikus aláásásával kísérletező megszólalásmód bontakozott ki, pl. a hibák kifejezőerejére építő Parti Nagy Lajos költészetében, vagy épp Kukorelly Endrénél. Simon Balázs barátod és te viszont mintha egy teljesen más verseszménnyel indultatok volna el a pályán, inkább egy, az antikvitást és a bibliai szöveghagyományt következetesen mozgósító, többnyire komoly, hermetikus versbeszéd képviselőiként. Ez egy árral szemben úzásnak számított ekkor, nemde?

G. István László: Mindenképpen. Balázssal a *Kereszthuzat* [1996] című második kötetem miatt találkoztam, amely a Liget Kiadónál jelent meg, amelynek ő is szerzője volt akkoriban. Akkor már beteg volt, élete utolsó öt évében kísértem, bár nem mondtuk ki, hova. Nagyon sokat beszélgettünk éjszakába nyúlóan. Amit vele képviseltünk, az egy nagyon más irányvonal volt, mint az akkori kortárs közeg által preferált versvilág. Azóta valahogy közelebb került a kettő, de akkor ez az emelkedett tónus iszonyú idegennek hatott. Hogy miért? Mert tulajdonképp kimondták azt – ami teljesen jogos –, hogy minden dekorum hamis, ezért úgy kell beszélni, mint egy személy, vallotta Petri, és innentől

kezdve az, ami emelkedett, a giccs felé hajló és lejárt lemez. De hát mégsem. Balázs klasszikafilológiai műveltsége, amely eleinte még ballaszt volt az első két kötete – a *Minerva baglyát faggatom mégis* [1992] és a *Nimród* [1994] – esetén, a hétköznapi tapasztalatok előtérbe kerülésével áthangolódott. Az anyja halála és az agydaganattal való szembenézés után a kezdeti pózokhoz társuló, könyvvilágos gesztusok hitelt nyertek. Talált egy olyan nyelvet, amely szerintem fantasztikus és egészen újszerű – ez a nagy belélegzésív, az egymondatos óriásív ereje, amiben ő utolérhetetlen. A csúsztatott, bújtatott, szaggatottan körmondatos, latinos inverzióval dúsított kimonódnak a nagymestere volt. Neki inkább Vörösmarty Mihály lehetett az őse, semmint Arany János, tehát messzire nyúlt vissza. Nagyon jóban lettünk és hatott rám – ahogy az az *Amíg alszom, vigyázz magadra* [2006] című kötetben is érezhető, és az *Alföld* 2021/6-os tematikus összeállításába is direkt egy Simon Balázs-tónusú verset írtam. Tehát mindenképp ott van a költészete a megszólalásmódok közt, amelyeket tovább akarok vinni, persze máshogy, mert azt a hangszert csak ő tudja megszólaltatni úgy.

Áfra János: Ez egy alázatos gesztus, hogy továbbvitelről beszélsz, hogy ezt ilyen határozottan képviseled, és tetted már azelőtt is, hogy a szakma újra foglalkozni kezdett volna az ő örökségével.

G. István László: Tovább akarom vinni, igen, de nagyon nehéz, mert annyira idiolektikus, amit csinált, hogy nem egyszerű követni.

Áfra János: Ez a fajta klasszikus műveltség, amely kettőtök számára közös alapot jelentett, azért keveseknél adott huszonevésen, gondolom, a 90-es években sem volt gyakori. Ez a közös erudíció is hozzájárult a barátságotokhoz?

G. István László: Ez nagyon érdekes, mert nem műveltségi irányú, hanem nagyon zsigeri volt a beszélgetés köztünk. Iszonyú fontos diskurzusaink voltak.

Áfra János: Azért nyilván a szövegeitekről is szó esett.

G. István László: Akkor ő már nagyon a magánmitológiájával volt elfoglalva. Persze, elolvasta a verseimet, és jókat is mondott, de nem ez volt a fő téma, hanem az, hogy ő éppen hogyan küzd meg valamivel, és mi lesz ebből.

Áfra János: A 90-es évektől volt egy közös, akkor fiatal – mára befutott – szerzőkből álló önképzőköriötök. Hogyan zajlottak ezek a műhelyalkalmak, találkozók, amelyeken Kemény István, Tóth Krisztina és olykor Borbély Szilárd is feltűnt? Milyen tanulsága, hozadéka volt számodra ennek a közös munkának?

G. István László: Ez bő tíz évig – kb. 1994 és 2004 között – működött, először Mesterházi Mónikánál, aztán Tóth Krisztinánál jártunk össze. Itt Simon Balázs mellett feltűnt Gerevich András, Imreh András is. Remek lehetőség volt, esély a direkt visszajelzésre, szondáztatásra – hamar kiderült valamiről, hogy ez most jó vagy nem. Viták is voltak, sírás is. Először jól ment, aztán mindenkinek családja lett, és nem tudott jönni, vagy

összejöttünk ugyan, de elfelejtettünk szövegekről beszélni, ahogy ez lenni szokott. Huszonévesen még nagyon koncentrált az ember, harminc és negyven közt már fáradt, és két sör felett inkább valami egész másról akar beszélgetni.

Áfra János: Utaltál a zene iránti vonzalmadra. Már a debütáló könyv nyilvánvaló tanújelét adja a nyelv zeneisége iránti fokozott érdeklődésnek. A népdalok és virágénekek hatása éppúgy újra meg újra felfedezhetővé válik a köteteidben, legalább egy-egy vers erejéig, mint ahogy a Weöres Sándor örökségével való dialógus igénye. Mondhatjuk, hogy az ő költészete gyakorolta az életműved alakulására a legnagyobb hatást?

G. István László: Egy bizonyos szegmensére igen. A külső forma megkönnyíti azt az ellenállást, amely nélkül nincs szöveg. Kötött forma hiányában is kell egy ellenállás a belső mértéknél, egy szabadvers csak akkor jó, ha a belső mértéknek megfelel. A külső forma az előírt ritmikával, a külső sorvezetővel behatárolja a teret, ahol a kreativitás megnyilvánulhat. Ha bilincsbe zárod magad, megerősödik a kreativitás, és nem eltűnik, mert az ellenállást primer módon megtapasztalod a formán keresztül. Ha szabadverset írsz, ezt az ellenállást sokkal mélyebben – mondjuk a sor vagy a teljes megszólalás szintjén – kell megélni, hogy ne legyen kikönnyített a szöveg. A vers halála, ha nincs energetikája. Akkor nincs energetikája, ha csak egy rutint hoz, kikönnyítetten. Egy nagyon kemény forma bebörtönöz. De mégis lehetőséget ad, hogy az ellenállást ne kelljen a sorsodból hozni, mert az ott áll rendelkezésre, a felszínen. Ez a babitsi út, „korlátok között nemesen kígyózni”. Tandori mondta is nekem, hogy ez most nem fog menni, mert mindenki Kosztolányi köpenyéből bújik elő még jó sokáig, de majd eljön az ideje. A forma egy hihetetlen gazdag tudatalatti tartománnyal rendelkezik: amikor a *Repülő szőnyeget* (2015) írtam, kísérleteztem távol-keleti versformákkal is. Ez már misztika, de én hiszek benne, hogy a szöveg szemantikai sajátosságai beáramlanak a forma alapstruktúrájába, a formának létezik tudatalatti emlékezete, még akkor is, ha nem ismerjük a formát, amikor alkalmazni kezdjük.

Áfra János: Weöreshöz hasonlóan te is szinkretista módon viszonyulsz a különféle kulturális hagyományokhoz, a keleti és nyugati metafizika láthatóan egyaránt hatást gyakorolt rád – különösen a misztikus irodalom, ez az egész életműveden érezhető. Mit gondolsz, van egy olyan rétege a szövegeknek, ahol az értelem meghaladhatóvá válik, és átléphetünk a verbális tartalmakon túli szférába? Úgy gondolod, a zeneiség képes közelebb vinni a misztikumhoz?

G. István László: Eddig nem mennék, inkább azt mondanám, hogy a ritmika egy végtelen homonima, és egyszer csak a zenei végtelen homonimát köti meg a szemantika mint fura gravitáció. Weöres először halandzsát írt le, és abból formálta meg a szöveget. Az ideadallam egyszerre szintaxis, ritmika és zene, egyszerre valamiféle motívumkifejlődési ív, de még nem szemantikai, nem is retorikai szinten megalapozott. A Weöres *Magyar etűdök* ciklusát vizsgáló doktorimban [*Dekonstruált ritmika – A vers szótagidőtartam-lüktetésének szimetriarendje* Weöres Sándor *Magyar etűdök-verseinek* 1., 2014] pont ezzel foglalkozom, hogy mik azok a ritmikai tényezők, amelyek a szimmetriaelv alapján egy mélyebb, barokk fugatranszformációnak megfelelő rendszert tudnak

létrehozni, egy tudattalan rendet a vers világában. Tehát az érdekelt, miképp lehet matematizálni, hogy a költői szövegekben sokkal többször vannak inverzek, tükrök és tükröinverzek, mint mondjuk a *Népsport* cikkeiben. Pilinszky *Négysorosával* kapcsolatban rádöbbszemtem, hogy az nemcsak jambikus sormértékekben íródott, hanem ha megnézzük az első sort, akkor látható, hogy az utolsó szótagra mint tengelyre inverz tükröképként van felírva a ritmika, ugyanúgy, ahogy Bach csinálja a zenéjében, egy tükrörákszerkezetben. Nyilván nem kezdte el Pilinszky ezt számolgatni, de ennek a zenéje ott van, és sokszor Weöresnél is megfigyelhető például az inverzre váltás, például *A galagonyában*: „galagonya ruhája” – „lánnyá válik, sírni kezd”. Ezek a tudattalan dolgok számítógépes analízissel jól elemezhetők, egy barátom, Hóbor Miklós megcsinálta nekem, és a huszonhatodik változat működött is, szép szimmetriaábrák jöttek ki a versek elemzésével.

Áfra János: Weöres Sándor és Pilinszky János sem volt misztikus, de a költői világukat áthatja a keresztény misztika szellemi öröksége, a *Földabrosz* [2019] című kötetben a *Senkiföldjén* cím átvételével is jelzed, hogy utóbbi szerzőhöz szoros kapcsolat fűz. Honnan datálható ez a Pilinszky lírája iránti érdeklődés?

G. István László: Negyedikes gimnazistaként Pilinszkyből OKTV-ztem, harmadik lettem, így be is jutottam magyar szakra, aztán ezzel a hatással küzdeni is kellett. Ez volt az első olyan befolyás, amely teljesen átírta a versekkel kapcsolatos elképzeléseimet. Az első kötetben nagyon sok a Pilinszky-utánérzés, aztán fokozatosan elléptem ettől, de folyamatosan foglalkozom az életművel, tanulmányt is írtam a Pilinszky-centenárium alkalmából.

Áfra János: A *Napfoltokban* [2001] túlnyomórészt címtelen, sokszor enigmatikus szövegek követik egymást. Az egyik verset (*Új kosárba*) Tandori Dezsőnek ajánlottad. A kötet epigrammatikus tömörségű szövegein – a misztikus hagyomány mellett – gyakran érezhető az ő hatása is.

G. István László: A korai Tandori-versek főleg.

Áfra János: Utaltál is rá az előbb, hogy személyes kapcsolat fűzött hozzá.

G. István László: Igen, leveleztünk, rajzolt is nekem.

Áfra János: A kötetben érvényesülő enigmatikusság Tandori koanait is megidézi.

G. István László: Igen, Tandori erősen nyelvi orientáltságú, arra kíváncsi, meddig mehet el a nyelv, az első kötete, a *Töredék Hamletnek* [1968] olyan, mint az egész *Újhold*-hagyomány beckett-i kivonata. De ez az enigmatikusság nálam Emily Dickinsonhoz is kapcsolható, akit tizenöt éve fordítok, most megint nagyon nagy erővel. Dickinson lényege a vulkányszerű hallgatagság. Fontos, hogy a fordítás ne emlékkönyvírás legyen. Mindig ellentmondásokba torkolló, egymást kioltó erőkkkel dolgozik. Egyszerre kell átívelni és megszakítani azt, amit épp mondasz. Ezek teremtik meg az enigmatikus poéntírozottságot, amely gyanús is lehet, ha mindig egy titokra futunk ki, ráhagyjuk

az enigmát a tükörijátékok labirintusára, ahelyett, hogy fókuszba hoznánk a problémát. Rilke is a titok megőrzése jegyében jár el, az enigma gondozója minden szövegében. Shakespeare-től szintén sokat lehet tanulni ilyen téren, ha a dráma műfajára is kiterjesztjük ezt a kérdést.

Áfra János: Az angol metafizikus hagyományokat folytató Emily Dickinson költészete az egyik legstabilabb kiindulópontod, *Pentagram* [2009] című fordításkötetedet az ő verseivel nyitottad, tartottál róla konferenciaelőadást, és esszéid jelent meg a költészetéről, verseit az elmúlt években is rendszeresen közreadtad magyarul folyóiratokban. Ez a műveivel való fordítói foglalatосkodás hogyan hat vissza a költői praxisodra?

G. István László: Mióta kicsi fiam van, nehezebb leülni írni, eltelnek félévek úgy, hogy semmi nincs, és a Dickinson-fordítás bemozdít folyamatokat, mert nem hagy nyugodni. Van, amelyik vers tíz év alatt van, amelyik fél perc alatt adja meg magát. Ezek a gyakorlatok vezetnek el aztán oda, hogy a saját szövegeim fonálát felvegyem, és onnantól egy egészen más hangszínen, a saját világomon tudjak dolgozni.

Áfra János: De mennyiben tekinthető a saját világ részének a fordított vers?

G. István László: Nehéz kérdés, de én úgy gondolom, elsősorban verset kell csinálni, ennyiben önző műfordító vagyok, saját szöveget hozok létre. Itt van köztünk másfél évszázad, egészen fantasztikus, hogy Dickinson Arany János idejében rilkei szintű nyelvi sűrítettséggel dolgozott, és egy attól egészen eltérő enigmatikusságot teremtett.

Áfra János: Az arányok ugyan folyamatosan változtak, de a forma- és szabad versek párhuzamos alkalmazása szinte a teljes életművedre jellemző. A *Merülő szonettekben* [1998] is előfordulnak csonkolt darabok, amelyek épp a kötött és kötetlen forma közti határokat relativizálják. Innentől láthatóan bátrabban rábízta magát a nyelv önműködésére. Később a már említett *Repülő szönyeggel* ismételten a forma vált fő szervezőelvvé, hiszen – a mottóképp választott darabbal együtt – kétszázharmincegy kötött vers található a könyvben. Mi volt ennek a vállalkozásnak a fő tétje számodra?

G. István László: Izgatott, hányféle bilincset tudok felpróbálni. Ez „nagyon komoly játék” volt, meg egy verstankönyvet is szerettem volna létrehozni. Mindig tudom használni a kreatív írás oktatásához is.

Áfra János: Itt tényleg minden van, ebből adódóan rendkívül polifonikus a könyv. Elsősorban időmértékes szövegek, de akad ütemhangsúlyos darab, illetve egyéb, keleti verselési módok honosításával is kísérletezik a könyv. Latin, görög, ógermán, óír, walesi, angol, kelta, francia, olasz, spanyol, észt, perzsa, óind, japán, koreai, burmai, khmer, maláj és vietnami mintára dolgoztál. A szövegek beszédmódja, témakezelése is nagyon változatos, sokszor az adott versforma hagyományával dialógusban alakul, máskor az erre való törekvés nem érezhető. Melyik versforma alkalmazása jelentette a legnagyobb kihívást számodra?

G. István László: A nagy formákat nem volt könnyű megírni. A középkori rondelnél például rengeteg a versszakokon átívelő rímhíd, az „a b b a” ölelkező rímszerkezetet kell a végtelenségig vinni, refrénnel. Ez egy trubadúrdal, tizenháromsoros ófrancia forma, nem egyszerű, négyes, ötödféles jambusban kell lüktetnie a soroknak. De például a burmai és a kambodzsai versformák alkalmazása is komoly kihívást jelentett.

Áfra János: A számszerűség kérdése láthatóan nemcsak a kötött versformák összefüggésében érdekel, hanem sokszor a címek és kötetkompozíciós megoldások is reflektálták teszik azt. A debütáló versesköteted (*Öt ajtón át*), az első fordításköteted (*Pentagram*) és a három strófából álló „oltár- és triptichonversek”-et közreadó *Hármasoltár* [2013] címe is ezt jelzi. A *Napfoltok* háromszor harminchárom, a *Repülő szőnyeg* pedig háromszor hetvenhét szövegből áll, amelyre előbbi a fűszöveggel, utóbbi az alcímével hívja fel a figyelmet. A szimmetria iránti érdeklődésből, a rendszerűség igényéből adódik ez, vagy a számmissztikában rejlő kifejezőerő foglalkoztat?

G. István László: Nincs számmissztika, vagy legalábbis nem tudok róla, de persze, izgatnak a számok. Nincs e mögött kényszeresség sem, ugyanakkor tetszik, hogy a számoknak van karaktere, nem elvont mennyiségek, így be lehet lakni általuk a kijelölt teret. De lehet, hogy a tizenöt éves énem matematikaimádata tükröződik ebben is.

Áfra János: A számok a munka mederbeterelését segítik? Előre kijelölt keretek szerint dolgozol?

G. István László: Nem, én verseket írni ülök le, nem pedig kötetet.

Áfra János: A régmúlt mitikus alakjai gyakran drámai monológok formájában idéződnek meg nálad. Az *Amíg alszom, vigyázz magadra* kötetben pl. Thészeusz Ariadnéhoz, Odüsszeusz pedig Pénélopéhoz beszél. A *Választóvíz* [2011] Nap-monológjaiban az égitest kap hangot, a *Földabroszban* pedig archaizáló nyelven, névtelenül körvonalazódnak mitikus alakok és helyzetek, például az *Alku*, az *Egyiptomi vallás* és a *Pupillaünnepek* sorai által. Milyen lehetőséget látsz az arcadás aktusában? Mire adnak lehetőséget ezek a drámai monológok?

G. István László: Robert Browning kezdi, hogy drámai térben hirtelen megszólaltat egy hangot, aztán T. S. Eliot folytatja a hagyományt. Ezek esetén a személyes teret, amit egy egyes szám első személyű kimondás valahogy zavaróan intimmé tesz, el lehet távolítani a szerzőtől, miközben meg is őrződik egy személyesség. A mitológiai versek akkor jók, ha nem ihletkonzolok, nem üres műveltségi ballasztként vannak jelen, vagy allegóriaként, hanem pontosan a legszemélyesebb énhelyek táraként. Általuk nem a költőhöz társul a hang, hanem a konstruált énhöz. Sokkal összetettebben fejthető ki így egy helyzet. Amiért Debrecen város Térey-díját kaptam, a *Teneo te, Africa* is egy ilyen ősi, afrikai inspirációjú mítoszvers, amelyben egy európai mitológián kívüli keretből szólalnak meg és mondanak valamit emberek. Izgalmas kérdés, hogyan lehet az idegenségből a drámai monológok áttételességével személyeset csinálni.

Áfra János: Egyre gyakoribbá válik a belsőrímes szabadversek alkalmazása az *Amíg alszom, vigyázz magadra* című kötetből, és az itt érvényesülő beszédmód az újabb kötetekben is vissza-visszaköszön, tovább alakul. A *Nem követtem el* [2017] hetvennégy „számozott védőbeszédet” ad közre, melyekben az egyes szám első személyű beszéd váltakozik a Kandi-versekkel, amelyek központi alakja Marno János kötetének Nárciszával rokon. A versbéli alteregó szenvedései, szenvedései, gáztettei és égi megszólítása adnak kiindulópontot a metafizikai kérdésfelvetésekhez. A kötettel azonos című záróversben az én és az ő, a beszélő és a tárgy közti viszony összefonódása maga is metafizikai összefüggésbe kerül. Hogyan látod ezt a kérdést, a személyesség, illetve tárgyas lírai megszólalásmód közti választás problémáját? Szükségszerű a döntés?

G. István László: Ez a legsűrűbb betegségekötet. Tizenöt éven keresztül Lyme-kórban szenvedtem, ennek a világa tükröződik itt, párbeszéd és védőbeszéd egyszerre. Meg kell küzdeni a bezártsággal, annak véglegességével, és még az apám elvesztésének traumája is beleíródik ennek a karkai vád- és védőbeszédnek az anyagába. De nem én vagyok Kandi, ez egy sokkal gorombább és rettenetesebb, szenvedő figura, rengeteg szörnyűséggel. Ez is ördögűző kötet, mint a *Homokfűga* [2008], az adott sorslehetőség előre kisöprése.

Áfra János: Kezdetből jelen van a költészetben a természetlírai ihletettség, ugyanakkor a legújabb, *úgy felejtí nyitva* című kötetben a növény- (*Uborka, Sás, A leander*) és állatvilág (*Tigris, Farkas, Kecse, Orángután, A medve, A suszterbogár, Dévérkeszeg*) által mozgósított jelentéssz összefüggések vizsgálata dominánsabbá válik. A hétköznapi kapcsolódási módzatok elemzése, a tudományos tények felhasználása és az élőlények ábrázolásában kulcsszerepet játszó szöveghagyományok felidézése párhuzamosan zajlik. Egyes versek bibliai [*Zsiráfok, A tuatara, Papagáj*] és görög mitológiai [*Takapu*] utalásokkal dolgoznak, a létformák egymásba fonódásával is szembesítenek. Eddigi pályád során talán ezzel a könyvvel kapcsolódótál legelevenebben az aktuális, bio-poétikai érdekeltségű költészeti irányvonalakhoz...

G. István László: Talán a különbség, ha van – lehet, nincs –, hogy ezek inkább jöbi felmutatások. Ahogy a Leviantát vagy a Behemót felmutatja az Úr, nincs összemérhetőség aközött, ahogy Isten a teremtésről beszél, és ahogy az ember ezt érzékeli – Jób ezért is hallgat el. Nincs szava, hiszen nem lehet megérteni az isteni mértéket. Ez a kötet inkább az Úr rehabilitálásának, az ő mértéke felmutatásának a kötet, és nem posztumán irányultságú a versvilág. A posztumánban a metafizika, a misztika száműzetik. Ahogy a posztmodern lebontja a logocentrumot a nyelvben, úgy a posztumán lebontja a logocentrumot a humánban, nem?

Áfra János: Végül is a misztikus tapasztalat az emberi uralma alóli felszabadulásban, a nyelven túliságban tárul fel, tehát szintén kívül helyez az uralhatóság körén. A verseidben a mitológiai, ikonológiai összefüggések a biológiai ismeretekkel szintetizálva jelennek meg, ennyiben mégiscsak érzékelhető egy biopoétikai irányultság. Vannak szövegek, amelyek a hibriditás kérdésével, a fajok közti csereforgalommal is foglalkoznak, a *Kutyaszem* című szöveg például egy karkai alaphelyzetre épít.

G. István László: Ez így van.

Áfra János: Régóta tanítasz kreatív írást a Károli Gáspár Református Egyetemen. Mi a kialakult munkamódszered? Elsősorban a kötött versformák elsajátítását szorgalmazod, vagy inkább a költői nyelv felszabadítása irányába tereled a hallgatókat?

G. István László: Is-is, nyolc éve csináljuk a négy féléves programot specializációként. Rendkívül bizarre, egyszerre abszurd és kegyelemszerű, hogy ez akkreditált program lett. Hályogkovács-mesterségként csináljuk, ezt csak így lehet. Ha a tananyag hasonló is marad, mindig új játszmat kell kezdeni. Van formagyakorlat is, és bár nem nyomom le szegények torkán a teljes *Repülő szőnyeget*, azért kell nekik írni. Haikukkal, valamint kettő- és négysorosokkal kezdünk, előbbi azért nagyon jó forma, mert a kipróbálásakor az is úgy érzi, hogy tud verset írni, aki nem, és akkor mindenki boldog. A kettő- és négysorosok megmunkálásakor pedig azután alternatív, kanonizált szövegekhez készülnek rontott átiratok is, így a változatok összevetésével le tudjuk mérni a jó verziók erejét. Ez az első félév. Így könnyebben meghaladható az a téves ösztön, hogy amit leírok, az úgy jó és kész. Ezáltal a saját szövegek írásakor is érzékenyebbek lesznek a fedőszavakra. Második félévtől van saját szövegolvasás, az elsőben csak haikukat íratok, meg két- és négysorosokat.

Áfra János: Ez kínzás, nem?

G. István László: Nem, nagyon szeretik. A második félév már inkább kínzás, mert bejönnek a konkrétabb görög, latin és középkori versformák. Mint egy étlapot, eszegetjük ezeket – hol jobban ízlik, hol kevésbé. Megnézzük azt is, hogy milyen utóélete van a formáknak. De innentől a fő csapás a saját szövegek olvasása lesz. Az egész úgy bonyolódik, hogy aztán nagyverseket is olvasunk, később pedig egész kötetet is, és átiratok készülnek a konkrét kötetbéli kontextusra építve.

Áfra János: Ha most a beszélgetésünket követő fiatal szerzőknek kéne tanácsot adnod, mi lenne az?

G. István László: Az, hogy olvassák el a *Holmi* 1993–94-es sorozatát, amely a *Levelek egy ifjú költőhöz* című Rilke-levéltre adott válaszokból áll, jegyzeteljék ki ezeket, és mondjanak ellent a felvetéseknek, mert vannak nagyon provokatív, extrém és szép dolgok is az esszéikben. Itt Tandori Dezsőtől Határ Győzőn át Beney Zsuzsáig sokak megszólaltak, Kukorelly Endre és Kántor Péter parainézise is zseniális.